

**Társadalmi
Kommunikáció
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Banai Tibor Péter

Dzsihád

**Terrorizmus vagy szabadságharc?
A fogalom multidiszciplináris vizsgálata**

című Ph.D értekezéshez

Témavezető:

Prof. Dr. Rostoványi Zsolt
egyetemi tanár

Budapest, 2019

Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Banai Tibor Péter

Dzsihád

**Terrorizmus vagy szabadságharc?
A fogalom multidiszciplináris vizsgálata**

című Ph.D értekezéshez

Témavezető:

Prof. Dr. Rostoványi Zsolt
egyetemi tanár

© Banai Tibor Péter

Tartalomjegyzék

1.	Kutatási előzmények, a téma indoklása, az értekezés felépítése	7
2.	Felhasznált módszerek.....	9
3.	Az értekezés eredményei	10
4.	Az értekezés lehetséges hasznosítása	16
5.	Főbb hivatkozások.....	17
6.	A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke	20

1. Kutatási előzmények, a téma indoklása, az értekezés felépítése

Dzsihá. Szinte mindennap találkozunk ezzel a fogalommal a médiában, de a nyugati újságírók, és a publikum nagy többsége a szó igazi jelentésével sincs tisztában. Elveszik az valahol a „szent háború” és a terrorizmus közt, annak ellenére, hogy nem is olyan rég, a hidegháború végén, a szovjet Vörös Hadsereg ellen harcoló afgán *mudzsáhidok* küzdelmét is dzsihádnak, azaz szabadságharcnak titulálta ugyanaz a sajtó (a Nyugat sajtója). 2001. szeptember 11-e óta háborúk sora robbant ki ezzel a szóval, de ellentétes jelentéssel. Ami az egyik harcoló félnek terrorizmus, az a másiknak szabadságharc. (Ez ma már szinte közhelyesen hangzik, de attól még igaz.) Ez az aszimmetrikus ellenfogalom pár alapozza meg a kérdésfelvetést: miről van szó valójában, szabadságharcról, vagy terrorizmusról? Kinek van igaza, melyik fogalom adekvát, egyáltalán fedi valamelyik a valóságot?

Most ott tart a világ, hogy a sajtó, kíméletlenül elbánt ezzel a fogalommal, amikor egyenlőségjelet húzott közé és a terrorizmus, a brutalitás közé. 9/11 után a Bush adminisztráció globális háborút hirdetett a terrorizmus ellen, deklarálva, hogy ennek a domináns mozgatója, a radikalizálódott iszlám mozgalmak. Eltelt majd két évtized, és a helyzet rosszabb lett. A világ több pontján újabb fegyveres konfliktusok, helyi háborúk, polgárháborúk, proxy háborúk robbantak ki a globális terrorizmus elleni háború nevében... Végigsöpört a Közel-Keleten az Arab Tavasz, ami nagyon hamar „télbe” fordult, három évre rá a DAIS/ISIS kikiáltotta a Kalifátust, 2015-ben pedig másfél milliós menekült áradat indult el Európa felé, elsősorban a terror elleni háborúk helyszíneiről...

A fenn említett folyamat egyes részleteinek a szemtanúja lehettem, mint résztvevő megfigyelő (helyszíni tudósító, dokumentumfilmes, kutató), így alkalmam volt több szempontból is elemezni az eseményeket. Ezek a tapasztalatok nagyban segítettek abban, hogy megismerjem és megértsem a másik oldal gyakran homlokegyenest ellentétes (de az ő koordináta rendszerükben expressis verbis adekvát) véleményét, értelmezését ugyanarról a jelenségről.

A disszertáció témája a dzsihá, annak multidiszciplináris vizsgálata és konceptualizálása. Azt a hipotézist kívánja bizonyítani, hogy az igazi dzsihá nem egyenlő a terrorizmussal. Mi a dzsihá, mi az eredeti, valódi jelentése? Többféle dzsihá létezik,

ha igen, azok hogyan viszonyulnak egymáshoz? Mik azok a fogalmak, amik a történelmi mozgása során hozzátapadtak és konnotációval bővítették jelentését? Hogyan viszonyul az iszlám az öngyilkos merényletekhez? Mi a terrorizmus?

A munka tartalmi felosztásában, annak elnevezésében metafórikusan az iszlám terminusait követi, ezért két fő részre tagolódik, mint *uszúl* és *furú* (gyökerek, alapok ill. ágak, elágazódások), az utóbbi fő rész pedig további két részt tartalmaz. Ezért a dolgozat lényegét tekintve három részből áll. Az első rész a fenti kérdésekre kísérelt meg adekvát választ adni, mert a tézis fontos célja a témához köthető fogalmak tisztázása. A második rész az iszlám rendszerét járja körül, és arra a kérdésre fókuszál, hogy az egymás mellett interakcióban élő két civilizáció, az iszlám és a Nyugat, miért látja másképp ugyanazokat a dolgokat. A harmadik rész a tézis súlypontja, ami a dzsihád egy fajtájáról, a fegyverrel megvalósított dzsihádról szól. Ez a dolgozat által szubjektív módon kiemelt esettanulmányokat tartalmaz kronológiai sorrendben, Mohamed korától napjainkig, és arra a kérdésre keres választ, hogy egy originálisan pozitív vallási fogalom, az 1400 éves történelmi mozgása során, hogyan telítődött negatív tartalommal a Nyugat a kommunikációjában. Ezért a dolgozat ezt úgy címkézi, a dzsihád metamorfózisa. Ennek a résznek a sajátja, hogy a dzsihádod mindig elhelyezi az adott kor történelmi kontextusába, megvilágítva ezzel a fogalomra ható, azt aktiváló tényezőket, eseményeket, azok hátterét, ill. a történelmi elemzésen túl bemutatja azokat az ideológusokat, akiknek a munkája szignifikánssá vált a dzsihád interpretációjában.

2. Felhasznált módszerek

A téma komplex feldolgozása miatt a disszertáció különböző tudományterületek módszereit alkalmazta, gyakran azok határmezsgyéjén kutatva (multidiszciplináris, ill. interdiszciplináris megközelítés), az iszlám tudományok mellett, történelemtudományi, kommunikációtudományi, hadtudományi, kül- és biztonságpolitikai, civilizációs és kulturális, szociológiai, pszichológiai, filozófiai módszereket használt, élt a narratív megközelítéssel, és felhasználva a szerző helyszíni tapasztalatait, a résztvevő megfigyeléssel, interjúzással is.

A kutatás kritériuma volt, hogy a témát a muszlimok szemszögéből prezentálja, az ő narratívájukat keretezze a nyugati társadalomtudományok eszközeivel, kuhni megközelítésben, az ő nyelvezetüket, lexikonjukat fordítsa. A tézis primer módon a szunnita iszlámon belül vizsgálódott, ennek oka, hogy amit ma a Nyugat és en bloc a világ dzsihadként megfogalmaz, az *expressis verbis* a szunnita iszlám sajátja. Ennek ellenére nem mellőzte a síita és *háridzsita* szekták dzsihadjának a kutatását sem, ami egyrészt teljessé teszi a témáról alkotott képet, de ennél is fontosabb, hogy korunk radikális szunnita dzsihad felfogása és gyakorlata szinte minden elemében a hajdani *háridzsiták* anatómia ideológiájában, valamint módszereiben köszön vissza.

3. Az értekezés eredményei

A dzsihad Mohamed prófétától származó fogalom, a jelentése törekvés, küzdelem az Egy Isten/Allah útján. A kifejezés, mint figura etimologica több helyen előfordul a legelső és legfontosabb forrásban, a muszlimok szent könyvében, a Koránban. A mekkai és medinai fejezetben is előfordul, az előbbieken a spirituális, míg az utóbbiakban a gyakorlati aspektusa dominál. Ezzel párhuzamban a releváns kategorizálása, a nagyobb és a kisebb dzsihad. A nagyobb dzsihad befelé irányuló küzdelem, a hívő lelkében zajlik, a kísértései ellen vívja, hogy jobb ember váljék belőle. Ez mindenki számára egyformán kötelező, *fard ajn*. A kisebb dzsihad kifelé irányuló küzdelem az igazságtalanság ellen, melynek természeténél fogva eleme a muszlimok számára unikálisan igazságos hit védelme. Ennek része a fegyverrel folytatott dzsihad, ami védekező, legitim vezető hirdeti ki, szigorú szabályai vannak és a közösség kötelessége, *fard kifája*. A dzsihad általános értelemben véve nem harc, nem háború. Az arab nyelvben erre külön kifejezések vannak. Fontos elem az iszlámban, de nem vallási kötelezettség, nem *arkán ad-dín*. Ez a dzsihad eredeti jelentése. A dolgozat külön fejezetben tért ki arra, hogy a dzsihad nem *daava* erővel, ugyanis széles körben elterjedt az a nézet, hogy az iszlám erőszakkal terjedt el, aminek az eszköze, intézménye a dzsihad. Az iszlámban, mint sok más vallásban, fontos a hit ismertetése, terjesztése, de az eredeti iszlám tanítás szerint, ez kizárólag békés úton történhet: „Nincs kényszer a vallásban!” (Korán 2:256)

A disszertáció kiemelten foglalkozott a mártírság és az öngyilkosság kérdésével. A mártír halál, mint a dzsihad estleges velejárója, fontos szerepet tölt be a muszlimoknál, a teljes közösségben. A Koránban is szerepel, mint a közösségért hozott elismerésre méltó áldozat, és mint a dzsihadot, ezt is szigorú szabályok szabályozzák, aminek fontos eleme eredetileg, hogy az egyén nem vethet véget az életének önkezével, és nem tudhatja a halálának időpontját. A síitáknál különösen szignifikáns, de korunkban a szunnitáknál is egyre nagyobb jelentőséggel bír. A dolgozat kitért rá, hogy napjaink első öngyilkos merényletét a síiták követték el, de a szunnita radikálisoknál lett elterjedt „fegyver”. Ezzel szemben az öngyilkosság *harám* az iszlámban, ezért az öngyilkos merényleteket sosem nevezik annak, hanem kizárólag a mártír művelet kifejezést

használják. Megítélése még a mérsékelt muszlim tudósok táborát is megosztja, általánoságban elítélik, de a palesztin öngyilkos merényleteket (megkötésekkel) elfogadhatónak tartják, a konfliktus aszimmetrikus volta miatt.

A disszertáció olyan fogalmak keretezését is tárgyalta, amik az elmúlt időszakban konnotációként árnyalták a téma eredeti jelentését, vagy egyenesen újra interpretálták azt. Ilyenek a fundamentalizmus, a szalafizmus, az iszlamizmus, vagy a *szalafi dzsihadizmus*.

A terrorizmust önálló fejezetben elemezte a dolgozat. Tárgyalta történelmét, leírta mint aszimmetrikus háborút és rámutatott a különböző jogi definíciók anomáliáira. A tézis szerint a terrorizmus erőszak alkalmazása, vagy azzal való fenyegetés civilek ellen, politikai indíttatásból.

Az aszimmetrikus ellenfogalmak rész kosellecki mintára a kirekesztő gondolkodás sarokkövét, az ellenség konstruálást járja körbe a muszlimok szemszögéből.

Az iszlám rendszeréről, civilizációjáról, kultúrájáról szóló elméleti rész nem tartozik szorosan a tárgyhoz, mégis szerves része a munkának. Ennek a résznek a vezérgondolata: miért nem értjük meg a muszlimokat és a muszlimok miért nem értenek minket? Ez a rész taglalja a két társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozásait is, és értekezik az eltérő vezetésről, törvényről.

A **dzsihad metamorfóza** a kisebb fegyveres dzsihad folyamatos újra interpretálását jelenti a disszertációban. A klasszikus dzsihad tanban kiemelt szerepe van a nagyobb dzsihadnak. A modern dzsihad értelmezés azonban ma szinte kizárólag a kisebb dzsihadra, annak is a fegyveres változatára korlátozódik. A nagyobb dzsihad fontossága eltűnt a kollektív tudatból, a *dzsihad al-aszghar* interpretálása pedig élesen eltér az eredeti doktrínától. Ez jellemző a Nyugat kommunikációjára, és a szélsőségesen gondolkodó muszlimokra egyaránt. A dzsihad eredeti jelentése, és hosszú idők alatt kidolgozott szabályrendszere ma már nem számít. A fegyveres dzsihad itt már nem *fard kifája*, hanem minden egyénre kötelező, *fard ajn*, itt már nincs iszlámra való felhívás, vagy hadüzenet, és mindenkit el kell pusztítani (muszlimot és nem muszlimot, gyerekeket, nőket, öregeket), aki az adott radikális csoport, vagy szervezet iszlám interpretációjával nem ért egyet, és erre bármilyen brutális eszköz, módszer megengedett. Ha végignézzük a fogalom történeti mozgását, az iszlám születésétől napjainkig, Mohamedtől Abu Bakr Al-

Baghdadi-ig, akkor azt a megállapítást kell hogy tegyük, hogy a dzsihad nem tartozik az iszlám retradicionalizációs folyamatába. Dichotómia jellemzi, mert annak ellenére, hogy már az iszlám fundamentumaiban is szerepel, az idővonalon folyamatos fejlődésen megy keresztül, és különösen az utóbbi időkben egyre erőteljesebben, és negatívabban aktivizálódik az újabb és újabb interpretációk során, egyfajta önálló véleményalkotás (*idzsitihád*) folyamatként, ami az iszlámon belüli újításhoz tartozik, és nem visszatérés a fundamentumokhoz.

A dzsihad mindig az iszlám krízisei idején válik szignifikánssá, olyan esetekben, amikor a megoldást az ősi, eredeti tanokban keresik a muszlimok. Korai releváns példa erre a *háridzsita* mozgalom létrejötte, és a velük megjelenő szélsőséges dzsihad interpretáció. Az ő csoportjuk volt az első, ami kivált az iszlám közösségből az első *fitna* idején, a közösség vezetése körül kialakult vitában, amiben azt képviselték, hogy nem kell a teljes közösség konszenzusa, elég egy csoporté. Szigorú, szélsőséges elveik miatt ez a kisebbségben lévő csoport folyamatosan harcban állt a többi muszlimmal, amit ők dzsihadnak éltek meg. Már itt megfigyelhető a deviancia az eredeti tanítástól, hisz muszlim harcolt muszlim ellen. Ezt az anomáliát a *háridzsiták* azzal oldották fel, hogy nem muszlimnak, hitetlennek nyilvánították (*takfír*) a többséget, és azt vallották, hogy ezeket az embereket magukra kell hagyni, ki kell zárni a közösségből, sőt az ilyen embernek a családját is meg lehet ölni (*isztirád*). A *háridzsiták* magukat tartották a kizárólagos iszlám közösségnek, ugyanakkor ez az intranszigenz, kirekesztő ideológiájuk alkalmatlanná tette a közösségüket arra, hogy tömegmozgalommá, és így meghatározó elemmé válják az iszlámban. Elveik azonban túléltek a mozgalmat, és tetten érhetők korunk dzsihad interpretációjában, a globális dzsihad terrorszervezeteinek ideológiájában (ld.: al-Káida, „Islám Állam”). Ezért állítja azt a tézis, hogy a *szalafi dzsihadista* helyett, adekvátabb lenne a *neoháridzsita* kifejezés ezekre a radikális csoportokra.

Az iszlám szemszögéből a szentföldi kereszties hadjáratok, és ennek reakciójaként létrehívott fegyveres dzsihad nem tartoznak az iszlám nagy krízisei közé. Jelentőséget napjaink válsága idején nyert azáltal, hogy a muszlimok, így korunk radikális szervezetei is, gyakran hivatkoznak erre a korra, mint a muszlimok kollektív emlékezetében megőrzött dicső momentumra, klasszikus dzsihadra.

A téma szempontjából az iszlám releváns krízise a mongolok inváziója, ami először semmisítette meg a kalifátust. Ibn Tajmijja, a kor meghatározó ideológusa, képzett, elismert vallástudós volt. Számára a kisebb és nagyobb dzsihádek egyaránt fontosak voltak, és ő volt az, aki először hirdette a *szalafi* nemzedék gyakorlatához, hitbéli tisztaságához való visszatérést, ami megoldás az iszlám krízisére. Ibn Tajmijjánál, ha a hadjárat megelőző csapás, akkor a dzsihádek *fard kifája*, a közösség kötelessége, így nem kell mindenkinek részt venni benne, ha viszont direkt támadás éri a muszlimokat, akkor végveszélyben a dzsihádek *fard ajn* lesz, tehát minden egyes muszlinra kötelező. Korunk radikális terrorszervezetei elsősorban három pontban utalnak Ibn Tajmijjára: az egyik a világ felosztása *dár al-islámra és dár al-harbra*, a másik a *takfir* alkalmazása, a harmadik pedig a közösség vezetőjével való szembeszegülés, végső esetben annak megölése, akkor, ha nem a *saría* elvei szerint kormányoz. Ibn Tajmijja volt az, aki a számára képmutatónak, kvázi muszlim mongolokra és a velük szövetséges sítákra *takfirt* hirdetett, azonban Ibn Tajmijja egy adott korban, egy adott szituációra alkalmazta ezeket az elveket, amikből napjaink radikális ideológusai általános következtetéseket vonnak le. Ráadásul Ibn Tajmijja munkáiban pro és kontra találunk állásfoglalást ezekre a sarkalatos kérdésekre, ezért itt az a releváns, ahogyan hivatkoznak rá a későbbi dzsihádek mozgalmak (ld.: vahhábizmus), ill. korunk radikális terrorszervezetei.

A muszlimok meghatározó kollektív traumaként tartják számon az európai gyarmatosítást, amit máig tartó beavatkozásként élnek meg. Az iszlám válsága azonban ennél összetettebb, mert valójában az iszlám saját, belső, hosszan elhúzódó krízisééről van szó, amit a külső, nyugati behatás fokozott. Az erre adott reakciók egyik fajtája a XVIII-XIX. századi reformmozgalmak, melyek dzsihádek harcai részben a hódítók ellen, részben pedig az elnyomó muszlim hatalom ellen folytak. A dzsihádek doktrína metamorfózisába új elemeket hoztak.

Nem úgy az iszlám világ másik végében alkotó Maudúdi a munkáiban, aki akkor kezdte alkotói pályafutását, amikor Atatürk Törökországa eltörölte a kalifátus intézményét, napjainkig tartó traumát okozva ezzel az *ummának*. Ő volt az első muszlim gondolkodó, aki bevezette a téma szempontjából releváns *dzsáhilijja* fogalmát, és felvetette egy iszlám forradalmi párt szükségességét.

Ezt vette át és gondolta tovább az egyiptomi Muszlim Testvériség szellemi vezetője, Szajjid Kutb, akit a modern dzsihád ideológiai megalapozójának tarthatunk. Személyével kezdődik a laikus ideológusok sora, akik a továbbiakban meghatározták a dzsihád fogalmát. Ő originálisat nem hoz a fogalomba, de összegyűjti politikai akciótervében, az iszlám világ szerte népszerű könyvében, a Mérföldkövekben, mindazokat az elemeket, amik ma meghatározzák korunk radikális dzsihád interpretációját: a nagyobb dzsihád fontossága eltűnik; a kisebb dzsihád, *fard ajn* hangsúlyozása; a *szalafik* tisztelete; a *takfir* alkalmazása a zsarnok muszlim vezetésre, annak megölése; a *dzsáhilijja* társadalom; valamint az iszlám élcsapat hangsúlyozása, ami az egész folyamatot elindítja. Ez az elmélet követőinél tovább radikalizálódik, és itt már a dzsihád kapcsán „elfeledett kötelességről” beszél az adott muszlim narratíva (Faradz). Ezek a mozgalmak azonban mind helyi problémákra adott válaszként jöttek létre, a kifelé való nyitás csak elméletként szerepelt a programjukban, ha szerepelt. Ahhoz, hogy ez a dzsihád értelmezés nemzetközivé váljék több kellett. Az ideológia mellett hiányzott a gyakorlat. Ezt biztosította a Szovjetunió elleni afgán dzsihád, amiben újfent szerepet kapott a Nyugat beavatkozása, igaz most ellentétes előjellel!

Afganisztán lett a globális dzsihád szülőföldje, a sikeresen megvívott harc pedig a főpróba. Kialakult egy muszlim élcsapat, egy bázis, al-Káida (Azzám), ami pontosan az elődök által megrajzolt ideológiát követte és követi mind a mai napig. Ez a szervezet, mint egy bárhol bevethető idegenlégió, reagált az iszlám adott helyi kríziseire, kihasználta a fejlett technika és kommunikáció előnyeit és lépésről-lépésre, a világ szeme láttára globalizálta a dzsihádöt (bin Láden). Az iszlám meglévő problémája és a kommunikációs technikai forradalom veszélyes gyűjtőeleggyé állt össze. Hiába jelölték meg az ideológusok (pl. Kutb, Azzám) a dzsihád további stációjaként a kvázi világméretű harcot, ez mind nem jöhetett volna létre a technika fejlődése nélkül, amit – ismételtelen aláhúzva – a radikális szervezetek nagyon gyorsan elsajátítottak. Tulajdonképpen a globális terror a globalizáció „zabigyereke”.

Ezt a tendenciát vitte tovább az al-Káida vetélytársa, a belőle szerveződő IÁ/DAIS (al-Bagdadi), ami saját területet szerzett, terrorszervezetét egy következő, „állami ” szintre emelte és kikiáltotta a Kalifátust. Az „Iszlám Állam” (akárcsak az al-

Káida) innovatív módon kihasználta a kialakuló közösségi médiában rejlő lehetőséget is, és ez tovább katalizálta a terrort, mert korlátlan, közvetlen és főleg cenzúra nélküli propagandát biztosított nekik. Teszi ezt a radikális szervezetekre jellemző módon, azaz minden *bidaa* káros, ami nincs Mohamed és a *szalafik* gyakorlatában, ugyanakkor *idzstihádot* alkalmaz, ha számukra előnyös újításról van szó, különösen szignifikáns ez a hadi és infokommunikációs technikánál, akár eszközről, akár rendszerről van szó. Ez az ambivalens hozzáállás általánosan jellemző a szervezetek ideológiájára, kiválogatják a tanokból, a különböző forrásokból, a Koránból, a *hadíszokból* a számukra megfelelőt, és tetteiket ez által legitimálják. Ez a technika megtalálható másutt is, nem idegen az iszlámtól, de azok az extrém, kegyetlen módszerek, amikkel érvényt szereznek saját iszlám interpretációjuknak, az igen. A lényeg itt mutatkozik meg, a módszerekben. Nem lehet egyenlőségjelet tenni a „az erkölcsös ősök” gyakorlatát magáénak valló muszlimok, és az öngyilkos merénylők, brutális módszerekkel harcoló *neoháridzsiták* közé, a közös ideológiai halamaz alapján, mint ahogy az igazi dzsihádot nem egyenlő a terrorizmussal.

4. Az értekezés lehetséges hasznosítása

A modern globális dzsihad az iszlám válságát exportálta, globálissá tette, és akár a belső, akár a külső okokat nézzük, jelen pillanatban nincs esély a gyors rendezésre, ez a folyamat még hosszán elfog húzódní. Egy ilyen kényes témánál mindig megfogalmazódik az a kérdés, hogy mi a megoldás (meg kell szüntetni a válság okait), ehelyett, itt most a dolgozat arra tér ki, mi mit tehetünk ezen a téren.

A két világ, az iszlám és a Nyugat a hosszú egymás mellett élés, és folyamatos interakciók ellenére még mindig nem ismeri egymást. Elég végigolvasni egy érettségi tételt Mohamed koráról, vagy fellapozni egy lexikont a dzsihad címszónál, ebből pontosan látszik, hogy mi hol tartunk. A másik oldalon is hasonló a helyzet, ha nem rosszabb. Ergo tanulni kell, a másíkról, a másíktól. Megismerni a másík lexikonját, kommunikációját, nyelvvezetét, gondolkodását etc., így kommunikálni és így hozni meg a döntéseinket.

Ez a munka, a szerző reményei szerint, ebben segít.

5. Főbb hivatkozások

- 126 MUSZLIM TUDÓS (2014): Open letter to Al-Baghdadi. www.lettertobaghdadi.com
(Letöltés: 2016. 05. 16.)
- ABU HAMZA, Al-Maszri (1995): Khawaarij and Jihad. In: David Cook (2005): Understanding Jihad. Berkeley, University of California Press.
- AZZAM, Abdullah (2009): Defence of the Muslim Lands. English translation and edition by Brothers in Ribatt.
- BAGHDADI, Abu Bakr (2014): First Friday Sermon.
<http://english.alarabiya.net/en/webtv/reports/2014/07/07/ISIS-Abu-Bakr-al-Baghdadi-first-Friday-sermon-as-so-called-Caliph-.html>
(Letöltés: 2015. 11.15.)
- BASAYEV, Shamil (2004): Book of Mujahiddeen. www.islamicline.com. pdf
(Letöltés: 2017. 01. 13.)
- BIN LADEN, Osama (1996): „Declaration of War against the Americans Occupying the Land of the Two Holy Places”
https://is.muni.cz/el/1423/jaro2010/MVZ203/OBL_AQ_Fatwa_1996.pdf
(Letöltés: 2016. 08. 30.)
- BIN LADEN, Osama (1998): „Jihad Against Jews and Crusaders” – World Islamic Front Statement. <http://fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>,
(Letöltés: 2016. 08. 30.)
- AL-BUKHARI, Abu Abdullah, Mohamed ibn Iszmáil ibn Ibráhim ibn al-Magíra ibn Berdizbah (1997): Sahih al-Bukhari. Al-Dzsámi asz-Száhíh. Vol. 4, Riyad-Saudi Arabia, Darussalam Publishers. (English translation).
<https://www.kalamullah.com/Books/Hadith/Sahih%20al-Bukhari%20Vol.%204%20-%202738-3648.pdf>
- BULAC, Ali (2008): Dzsihád. In: Capan Ergün (szerk.): Terror és öngyilkos merényletek: Az iszlám szemszögéből. Tanulmány kötet, Budapest, Dialógus Platform.
- BURKE, Jason (2004): Al-Kaida. A terror árnyéka. Budapest, HVG Könyvek.
- CHOMSKY, Noam (2002): Pirates and Emperors, Old and New. International Terrorism in the Real World. London, Pluto Press.
- COOK, David (2005): Understanding Jihad. Berkeley, University of California Press.
- EWANS, Martin (2001): Afghanistan. A New History. Lahore, Vanguard.
- FARADZS, Abd asz-Szalám (1980): A rejtett kötelesség (Al-Farída al-ghaiba). In: Simon (2014): Az iszlám fundamentalizmus. Gyökerek és elágazások Mohamedtől az al-Qáidáig. Budapest, Corvina Kiadó.

- FODOR István (2015): Az „ISIS” felemelkedése: A takfirizmus erejének multidiszciplináris vizsgálata. Szeged, Akadémia Edu.
- GORKA, Sebastian (2015): 4 Reasons Why ISIS is more dangerous than Al Qaeda. <https://counterjihadreport.com/2015/07/10/4-reasons-why-isis-is-more-dangerous-than-al-qaeda-dr-sebastian-gorka/>; (Letöltés: 2015. 11. 15.)
- HABERMAS, Jürgen (1993): A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozásai. Budapest, Századvég Kiadó.
- HILLENBRAND, Carole (2016): Az iszlám. Új történeti bevezetés. Budapest, Kossuth Kiadó.
- HERMAN, Rainer (2015): Az iszlám állam. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- HOPKIRK, Peter (1990): The Great Game. On Secret Service in High Asia. Oxford, Oxford University Press.
- IBN TAYMIYYA, Taqī Ad-Dīn (1310): A vallástörvényen alapuló politikai hatalomgyakorlás az uralkodó és az az alattvalók megreformálása érdekében (Asz-Sziyása as-sarjja). In: Simon (2014): Az iszlám fundamentalizmus. Gyökerek és elágazások Mohamendtől az al-Qáidáig. Budapest, Corvina Kiadó.
- KEPEL, Gilles (2007): Dzsihad. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- KERTÉSZ Róbert (1939): Feltámad a félhold. Az ébredő iszlám nemzetei I-II. Budapest, Franklin-Társulat.
- KHOMEINI, Ruhollah Muszavi (2002): Hukumat-i Islami. Islamic Government: Governanace of the Jurist (trans.: Dr. Hamid Algar). Books on Islam and Muslims, Al-Islam.org. (Letöltés: 2016. 12. 20)
- KUHN, Thomas (2002): A tudományos forradalmak szerkezete. Budapest, Osiris Kiadó.
- KORÁN. A egyes Korán értelmezése és magyarázata magyar nyelven. (Fordította: Kiss Zsuzsanna Halima (2010.)) Budapest, Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány.
- KOSELLECK, Reinhart (1997): Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája. Budapest, Józsefvég Kiadó.
- MALIK, Brigadier S.K. (1992): The Quranic Concept of War. Delhi, Adam Publishers.
- AL-MAQDISI, Asim Abu Muhammad (2010): Millat Ibrahim. Al-Tibyan Publications. E-book. <https://www.kalamullah.com/al-maqdisi.html> (Letöltés: 2016. 10. 28.)
- MAWDUDI, Abul Ala (1980): Jihad in Islam. Beirut, The Holy Koran Publishing House.
- NAJI, Abu Bakr (2006): Management of Savagery (Idarát al-Tavahhusz). <https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-naji-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf>. (Letöltés: 2017. 05.12.)

- AL-QARADAWI, Yusuf (2009): Fiqh of Jihad. Kairó, Wahba Bookshop.
- QUTB, Sayyid (2015): Milestones (Maálim fi at-tarík). Islamic Book Service.
- RASHID, Ahmed (2000): Taliban. Islam, Oil and the New Great Game in Central Asia. London, I. B. Tauris.
- RESPERGER István (2010): Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői. Budapest, Hadtudomány 2010/4 pp. 67-77.
- AL-RISALAH (2015-17, 1-4 edition). Al-Risalah Media.
<http://jihadology.net/2017/01/10/new-issue-of-the-magazine-al-risalah-4/>.
(Letöltés: 2017. 03. 19.)
- ROSTOVÁNYI Zsolt (2004): Az iszlám világ és a nyugat. Interpretációk összecsapása, avagy a kölcsönös fenyegetettség mítosza és valósága. Budapest, Corvina.
- SCHMITT, Carl (2000): A partizán elmélete. In: A politikai fogalma. Budapest, Pallas Stúdió.
- SIMON Róbert (2014): Az iszlám fundamentalizmus. Gyökerek és elágazások Mohamendtől az al-Qáidáig. Budapest, Corvina Kiadó.
- TODENHÖFER, Jürgen (2016): Inside ISIS. 10 nap az Iszlám Államban. Budapest, Művelt Nép Könyvkiadó.
- AZ-ZARQAWI, Abu Musab (2003): Zarqawi Letter. <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm>. (Letöltés: 2015. 01. 10.)
- AZ-ZAWAHIRI, Ayman (2005): Letter to al-Zarqawi from al-Zawahiri.
<https://ctc.usma.edu/posts/zawahiris-letter-to-zarqawi-english-translation-2>.
(Letöltés: 2015. 01. 10.)

6. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke

Tanulmány

- BANAI Tibor Péter (2014): Machiavellizmus Bolíviában avagy a nyilvánosság manipulálásának egy tipikus esete. Budapest, Jel-Kép 2014/1.5. DOI: 10.20520
- BANAI Tibor Péter (2018): Öngyilkosság és mártíromság, öngyilkos merényletek - mártír műveletek az iszlámban. Budapest, Kultúra és Közösség. 2018.II.
- BANAI Tibor Péter (2018): Terrorizmus. Budapest, Felderítő Szemle. 2018-3.
- BANAI Tibor Péter (2018): Aszimmetrikus ellenfogalmak az iszlámban. Budapest, Kultúra és Közösség. 2018.IV.
- BANAI Tibor Péter (2018): Palesztin dzsihad. Budapest, Felderítő Szemle. 2018-4.
- BANAI Tibor Péter (2019): Afganisztán, a modern dzsihad bölcsője. Budapest, Felderítő Szemle. 2019-1.
- BANAI Tibor Péter (2019): Miért nem értjük a muszlimokat, a muszlimok miért nem értenek minket? Az iszlám rendszeréről. Budapest, Kultúra és Közösség. 2019.III.

Film, könyv

- BANAI Tibor Péter (társszerző, 1998): Drog enciklopédia. (A világ első elektronikus drog enciklopédiája, magyar és angol nyelvű változat.) Budapest, EPJ Kiadó.
- BANAI Tibor Péter (2000): A kokain földjén. ismeretterjesztő dokumentumfilm. (Rendező, szerkesztő, operatőr, tárproducer.) Focus Film, 2000. 97 perc.
- BANAI Tibor Péter (2000): On the Land of Cocaine (English version). Ismeretterjesztő dokumentumfilm. (Rendező, szerkesztő, operatőr, tárproducer.) Focus Film, 97 perc.
- BANAI Tibor Péter (2000): Cocaine War. Documentary. (Director, editor, DoP, coproducer.) 31 min.
- BANAI Tibor Péter (2001): Országút a mennybe. Ismeretterjesztő dokumentumfilm. (Rendező, szerkesztő, operatőr, tárproducer.) Tivoli Filmprodukción. 87 perc.
- BANAI Tibor Péter (2001): Highway to Heaven (English version). Ismeretterjesztő dokumentumfilm. (Rendező, szerkesztő, operatőr, tárproducer.) Tivoli Filmprodukción. 87 perc.
- BANAI Tibor Péter (2006): Cross in the Crescent. Dahab outrage 2006. Documentary. (Director, editor, DoP, producer.) 17 min.
- BANAI Tibor Péter (2006): Hot summer of 2006 - Lebanon. Documentary. (Director, editor, DoP, producer.) 15 min.
- BANAI Tibor Péter (2007): TOLA - Transatlantic Opinion Leaders in Afghanistan. Documentary. (Director, editor, DoP, producer.) 25 min.